

Dnr: N2017/00222/HL

Yttrande över slutbetänkandet "För Sveriges landsbygder – En sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd", SOU 2017:1

Sammanfattande synpunkter

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom förslaget om att det behövs en sammanhållen landsbygdspolitik där de olika förutsättningarna synliggörs och leder till åtgärder och förslag på förbättringar.

Sedan 1 januari 2015 har Region Jämtland Härjedalen haft det regionala utvecklingsansvaret, vilket omfattar hela länet med stad, tätorter samt lands- och glesbygdsområden. Staten har även i lag fastställt att det regionala utvecklingsansvaret ska ligga på det politiska regionala organet. Det är därmed region/landsting som bör vara regeringens ingång och kontakt i territoriella utvecklingsfrågor, inklusive landsbygdspolitiken – så att man får en entydig företrädarroll för det regionala territoriet. Därför anses att själva utgångspunkten i betänkandet är felaktig när man delar upp det territoriella utvecklingsuppdraget i dels landsbygdspolitik, dels regional utvecklingspolitik. Förslagen i betänkandet cementerar landsbygden som ett särintresse istället för en integrerad del av det regionala tillväxtarbetet och skapar därmed parallella regionala agendor inom territoriet. Det skapar otydlighet i ansvar och roller och hämmar det regionala tillväxtarbetet. Såväl utgångspunkten att se landsbygden som en separat geografi samt de förslag som följer är direkt kontraproduktiva mot betänkandets mål om en sammanhållen landsbygdspolitik.

Slutbetänkandet föreslår att Jordbruksverket ska vara sammanhållande för landsbygdspolitiken på nationell nivå. Region Jämtland Härjedalen avvisar kommitténs förslag och anser att denna uppgift istället för ligga på Tillväxtverket.

Region Jämtland Härjedalen ställer sig positiva till att fem av kommunerna i regionen har lyfts i rapporten som särskilt viktiga gällande åtgärder och förslag. Det finns dock även andra områden i regionen som har liknande förutsättningar, men som inte har lyfts fram i utredningen. Såsom exempelvis Krokoms kommun som till ytan är dubbelt så stor som hela Blekinge län. Befolkningen är endast 14 843 personer på denna stora yta. En stor del av kommunen består med andra ord av glesbygd, där avstånden till arbete, handel, service och skolor ofta är betydande. En företagare i Valsjöbyn längst i norr måste exempelvis resa 12-14 mil för att besöka banken eller träffa en handläggare på regionen eller länsstyrelsen. Förutsättningarna är likartade med hur det ser ut på andra sidan kommungränsen till Strömsund, som är en av de utpekade kommunerna. Vilket gör att en uppdelning av åtgärder baserade på kommungränser blir olyckliga. Eftersom kommuner i gles- och landsbygder kan ha orter som är tillväxtmotorer, men samtidigt ha stora arealer och stora utmaningar gällande deras landsbygder. Kommitténs definition av vad som menas med

landsbygd i dessa sammanhang leder därmed till förslag och åtgärder som blir olyckligt uppdelade, där hela kommuner antingen pekats ut eller undantas när det gäller vissa åtgärder som ska främja den regionala utvecklingen. Detta är även olyckligt i det hänseendet att de kommunala gränserna förstärks och samverkan över kommungränser i dagens globala värld är avgörande för att skapa hållbar regional utveckling.

Bakgrund

Region Jämtland Härjedalen har fått slutbetänkandet ”För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd”, SOU 2017:1, på remiss. Remissvar ska ha kommit in till Näringsdepartementet senast den 22 mars 2017. Dock har Region Jämtland Härjedalen möte med Regionala Utvecklingsnämnden den 4 april 2017 och har därmed fått dispens att lämna in remissvaret i direkt anslutning till det mötet.

Regeringen beslutade den 25 juni 2015 att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att lämna förslag till en sammanhållen politik för långsiktigt hållbar utveckling i Sveriges landsbygder. Kommittén har antagit namnet Parlamentariska landsbygdskommittén. Arbetet har utgått från tre grundläggande perspektiv:

- ✓ Likvärdiga förutsättningar för medborgarna att arbeta, verka och bo i landsbygderna.
- ✓ Öka landsbygdernas förmåga att ta till vara förutsättningarna för företagande och sysselsättning på ett långsiktigt hållbart sätt.
- ✓ Öka landsbygdernas möjligheter att bidra till en positiv utveckling av samhällsekonomin.

Den 4 januari 2017 överlämnade kommittén sitt slutbetänkande till regeringen som innehöll 75 förslag till ny landsbygdspolitik inom områdena:

- ✓ Näringsliv och företagande
- ✓ Digital kommunikation och transportinfrastruktur
- ✓ Kompetensförsörjning
- ✓ Kommersiell service och välfärdstjänster
- ✓ Samhällsplanering och bostadsbyggande
- ✓ Statens närvaro i landsbygderna
- ✓ Styrning och organisering av landsbygdspolitiken
- ✓ Civilsamhället utvecklar landsbygderna

Synpunkter

Dessa synpunkter är ur Region Jämtland Härjedalens perspektiv men även ett resultat av ett flertal dialoger med samverkansparter och främst regionens kommuner och deras avdelningar som ansvarar för utvecklingsarbete. Detta för att skapa en djupare förståelse i förslagets betydelse för den regionala utvecklingen som sker på flera nivåer.

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom förslaget om att det behövs en sammanhållen landsbygdspolitik där de olika förutsättningarna synliggörs och leder till åtgärder och förslag på förbättringar.

Region Jämtland Härjedalen ställer sig positiva till att fem av kommunerna i regionen har lyfts i rapporten som särskilt viktiga gällande åtgärder och förslag. Det finns dock även andra områden i regionen som har liknande förutsättningar, men som inte har lyfts fram i utredningen. Såsom exempelvis Krokoms kommun som till ytan är dubbelt så stor som hela Blekinge län. Befolkningen är endast 14 843 personer på denna stora yta. En stor del av kommunen består av glesbygd, där avstånden till arbete, handel, service och skolor ofta är betydande. En företagare i Valsjöbyn längst i norr måste exempelvis resa 12-14 mil för att besöka banken eller träffa en handläggare på regionen eller länsstyrelsen. Förutsättningarna är likartade med hur det ser ut på andra sidan kommungränsen till Strömsund, som är en av de utpekade kommunerna. Vilket gör att en uppdelning av åtgärder baserade på kommungränser blir olyckliga. Eftersom kommuner i gles- och landsbygder kan ha orter som är tillväxtmotorer, men samtidigt ha stora arealer och stora utmaningar gällande deras landsbygder. Kommitténs definition av vad som menas med landsbygd i dessa sammanhang leder därmed till förslag och åtgärder som blir olyckligt uppdelade, där hela kommuner antingen pekats ut eller undantas när det gäller vissa åtgärder som ska främja den regionala utvecklingen. Detta är även olyckligt i det hänseendet att de kommunala gränserna förstärks och samverkan över kommungränser i dagens globala värld är avgörande för att skapa hållbar regional utveckling. Det finns analysverktyg såsom exempelvis PIPIS och GIS som gör att man kan göra en djupare samt bättre fördelning. Det vill säga att det är de mest utsatta geografiska områden som blir berättigade åtgärder, inte vissa kommuner. Ett förslag är att titta på det Särskilda driftstödet som går till butiker i yttersta gles- och landsbygd, där det inte är kommungränser som avgör om åtgärder är berättigade, utan de faktiska förhållandena. Region Jämtland Härjedalen vill därför poängtera att genomförandet måste ske i nära dialog med berörda kommuner och regioner. Utmaningarna ser olika ut i kommunerna, och en alltför generell ansats kan leda till felriktade insatser.

En annan övergripande synpunkt är vikten av normkritik, att det på nationell nivå bör ses över vad som förmedlas i tal och skrift gällande landsbygden. För att förtydliga detta på ett väldigt enkelt sätt så skulle exempelvis landsbygdsstöd/landsbygdsbidrag, istället kunna heta landsbygdsinvesteringar eller finansieringsmöjligheter på landsbygden. Språk är makt och kan också på fel använt sätt skapa normer, som i sin tur påverkar samhällsutvecklingen. Det är viktigt att använda ett jämlikt språk som inte förstärker motsättningar mellan stad och land, när det egentligen är så att båda behövs för en hållbar regional utveckling.

På följande sidor kommenteras en del av de förslag som landsbygdskommittén lämnat, via en disposition utifrån de rubriker som återfinns i slutbetänkandet.

Näringsliv och företagande

Bra med tydligare uppdrag mot landsbygden för statliga verk och fonder, men samverkan med regionerna behövs för att stärka arbetet än mer.

Region Jämtland Härjedalen anser att denna utrednings förslag i högre grad bör samordnas inom regeringskansliet för att överbrygga de felaktiga slutsatser som görs i SOU 2016:72 (Entreprenörskap i det tjugonde århundradet) kring landsbygdsperspektivet. Eftersom den har en mycket kraftig slagsida på urbanisering och fortsatt stöd till utveckling av urbana miljöer framför landsbygden. Bland annat finns ett uttalat fokus på omprioritering av de regionala 1.1-anslaget till storstäderna. Region Jämtland Härjedalen anser de grundläggande entreprenöriella förutsättningarna i de flesta avseenden är mycket bättre på landsbygden än i storstäderna ex. boende, livskvalitet, miljö, attraktivitet, säkerhet och kvalitet på välfärdstjänster. Ur resurseffektivitetssynpunkt är det således mer sannolikt att fler nya jobb, och stärkta företag, skapas på landsbygden framför storstäderna utifrån exempelvis växtvärk på bostadsmarknaden.

Region Jämtland Härjedalen anser att utredningen har ett för starkt fokus på att landsbygdernas problem är just urbanisering. Därför anses att utredningen istället bör lyfta den tydliga trend vi nu ser om att bygga globalt "attraktiva regionala noder" utifrån smart specialisering, digitalisering och lokalt/regionala kärnstyrkor (så kallade komparativa fördelar). Utredningen borde i större utsträckning utgå från ståndpunkten "vad är det som attraherar i en global värld", och inte som nu argumentera mot fortsatt avfolkning och "traditionell" urbanisering till städerna. Tydligast blir bristerna i denna argumentation om bioekonomins möjligheter. Även om det givetvis finns potential i bioekonomin, så anser Region Jämtland Härjedalen att denna utredning bör ta till sig angående möjligheterna med den cirkulära ekonomin och delningsekonomin i ett landsbygdsperspektiv. Region Jämtland Härjedalen anser att den digitala revolutionen med nya tjänster inom delningsekonomi, resurseffektivisering och stärkt kunddriven innovationsutveckling (genom digitalt samskapande/sociala medier) mycket tydligare behöver beskrivas ur ett landsbygdsperspektiv.

Vidare anser Region Jämtland Härjedalen att de "gröna näringarna" är viktiga för regionalekonomisk utveckling ur flera olika aspekter, såsom exempelvis livsmedelsproduktion och den starka utvecklingen av gastronomiska upplevelser. Detta medför bland annat även öppna odlingslandskap med betesdjur, som är en förutsättning för regionens besöksnäring. Förutom att det skapas produktionsvärden kring de gröna näringarna, så är de även viktiga för att klara arbetet med flera av de regionala miljömålen. Dock glömmes man i utredningen att landsbygdsföretagande idag är en bred pamplett av företagande inom alla branscher, vilket gör att det blir ett snävt fokus på landsbygdsutveckling kopplat till den agrara sektorn med jord-, skogs- och vattenbruk. En specifik bransch som också borde lyftas är distansoberoende IT-företagande, som är särskilt intressanta utifrån att dessa platsberoende företag styr sin etablering och utveckling utifrån grundläggande entreprenöriella behov så som boende, livskvalitet, miljö, attraktivitet, säkerhet och kvalitet på välfärdstjänster vilket idag i många avseenden är betydligt bättre på landsbygden än i urbana miljöer. Dessa IT-företag har även möjligheten att bilda en "svans" av andra företag som kan inspireras och utvecklas digitalt på nya marknader exempelvis inom den agrara sektorn, turism, tillverkande industri samt delningsekonomi.

I förslag 2.3.5 argumenterar utredningen för ökad "regional och landsbygdsekonomisk forskning" med uppbyggnad av en ny myndighet/centrum. Region Jämtland Härjedalen välkomnar denna ansats, men avvisar bestämt förslaget att bygga upp en ny struktur för detta. Förstärk istället de strukturer och institutioner som redan finns kring forskning, analys och statistik.

I förslag 2.3.4 välkomnar Region Jämtland Härjedalen diskussionen om utlokalisering av statliga verk och myndigheter, avskrivning av studielån och sänkta arbetsgivaravgifter enligt norsk modell. Region Jämtland Härjedalen poängterar än en gång bestämt att begränsningarna vid kommungränser ska ses över.

Utifrån de agrara näringarnas perspektiv så anser Region Jämtland Härjedalen att det givetvis är mycket positivt att utredningen slår fast de platsbundna näringarnas betydelse för landsbygden. I förslag 2.3.3 föreslår kommittén att offentlig upphandling av livsmedel ska kunna ställa krav på motsvarande svenska miljö- och djurskydds krav, vilket Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom. Även förslag 2.3.6 är en viktig aspekt, det är viktigt att man tillvaratar de slutsatser som Konkurrenskraftsutredningen gav. Om företagets produktivitet skall öka måste konkurrenskraften stärkas genom att minska de snedvridande effekterna av nationella restriktioner och tillståndsprövningar. En servicegaranti kan väsentligt stärka de långsiktiga spelreglerna över mandatperioder vilket är en förutsättning för livskraftigt företagande, inte minst för de platsbundna näringarna. Sist men inte minst lyfter Region Jämtland Härjedalen upp problemet med bristande tillgång till finansiellt kapital som är särskilt problematiskt vid ägar- och generationsskiften på lantbruk då avkastningsvärdet ofta är avsevärt lägre än marknadsvärdet. Det finns beprövade metoder för att underlätta generationsskiften, exempelvis i Frankrike där det finns ett system för delägarskap, lägre skatt för nystartare, låneprogram, räntesubventioner och riskförsäkringar för unga. Region Jämtland Härjedalen anser att även Sverige bör undersöka möjligheten till liknande åtgärder.

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom utredningens förslag 2.3.1 om att ge Saminvest AB ett uttalat regionalt ansvar med särskilt fokus på Sveriges sju nordligaste län. Dessa synpunkter framfördes av Region Jämtland Härjedalen redan år 2015 i sitt yttrande över betänkandet "En fondstruktur för innovation för tillväxt, SOU 2015:64". Dessa synpunkter, där bland annat statens roll som marknadskompletterande aktör lyftes fram, liksom det faktum affärsrelationer till stor del bygger på förståelse av den verklighet och den kultur man finns i och på goda relationer beaktades dessvärre inte den gången. Det är därför glädjande att Landsbygdskommittén nu föreslår en annan inriktning i dessa frågor än vad som nyligen beslutats. Region Jämtland Härjedalen anser också att den kompetens som byggts upp inom Inlandsinnovation måste tas tillvara och att Östersund är den naturliga lokaliseringen för den fortsatta verksamheten.

Digital kommunikation och transportinfrastruktur

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom förslaget att höja ambitionsnivån när det gäller bredbandsutbyggnaden och införa ett nytt mål som innebär att hela landet ska ha tillgång till digital infrastruktur med minst 100 Mbit/s senast år 2025. Ambitionen måste vara högre än så. Utredningens syfte att digital infrastruktur ska bli det femte

transportslaget är bra. Men det kan inte vänta till 2025 utan det arbetet bör startas omgående.

En upplevd problematik när det gäller det offentliga stödet till bredbandsutbyggnaden är det splittrade ansvaret mellan olika offentliga aktörer. En stor del av stödet kanaliseras via Jordbruksverket och Länsstyrelserna, andra stöd kan i vissa delar av landet lämnas från Tillväxtverket efter prioritering i de så kallade "Strukturfondspartnerskapen". Regionerna har, med finansiering från staten, i de flesta fall anställda "bredbandskoordinatorer" för att både stimulera och samordna bredbandsutbyggnaden i respektive län. Den samlade bilden av utbyggnaden av bredband finns således i dag på regionerna. Det är därför enligt Region Jämtland Härjedalen bristande logik att uppdra till länsstyrelserna att ansvara för fullbordandet av bredbandsutbyggnaden. Region Jämtland Härjedalen vill i detta sammanhang föra fram budskapet om att regelverket för bredbandsstöden inom landsbygdsprogrammet har upplevts som stelbent, med få möjligheter till anpassning utifrån de regionala/lokala behoven. Region Jämtland Härjedalen vill även föra fram behovet av att koordinera de olika stödformerna så att inga områden "faller mellan stolarna".

I förslag 3.1.2 vill kommittén förtydliga de regionala bredbandskoordinatorernas uppdrag, så att det framgår att dessa utgör kontaktpunkt gentemot aktörerna som ingår en upphandling. Region Jämtland Härjedalen anser att kontaktpersonerna bör tillhöra de upphandlande enheterna.

Kommittén föreslår att Länsstyrelserna ges i uppdrag att redovisa landsbygdernas behov av underhåll och investeringar i transportsystemet. Ansvaret för den regionala infrastrukturen och framtagandet av så kallade länsplaner för transportsystemet åvilar den regionalt utvecklingsansvariga aktören. I detta uppdrag ingår självfallet ett ansvar för den statliga infrastrukturen i hela länet. Region Jämtland Härjedalen anser att en uppdelning av detta ansvar på olika parter inte på något sätt bidrar till vare sig uppfyllelsen av de transportpolitiska målen eller utvecklingen i lands- och glesbygder.

Kommittén konstaterar att investeringar för att vidmakthålla dagens funktionalitet i järnvägsnätet inte räcker. Vi saknar konkreta förslag från kommittén med anledning av det. Särskilt vad gäller de mindre banorna och Inlandsbanan.

Kompetensförsörjning

Region Jämtland Härjedalen håller med om att tillgången till kompetens är grunden för välfärd och tillväxt, precis som kommittén fastslår. För närvarande tillhandahåller landsbygderna grundutbildade ungdomar till större städer, av dem är det många som inte återvänder.

Dagens situation med en allt större obalans mellan efterfrågan och tillgång på arbetskraft gör att kompetensförsörjningen seglat upp som en allt större fråga att hantera för samhället, inte minst för landsbygden och de glest befolkade regionerna i vårt land. Bristen på arbetskraft är i första hand en brist på kompetens. Därför anser Region Jämtland Härjedalen att det är en viktig uppgift att tydliggöra och definiera kompetensbehovet, så att

rätt utbildningar och kompetensutveckling kan tas fram i regioner och kommuner. Sverige är uppdelat i arbetsmarknadsregioner och utbildningsmarknaden regionaliseras då kommuner samverkar för att kunna erbjuda brett utbildningsutbud, därför är det viktigt att även analysen sker på regional nivå. De regionala kompetensplattformarna bör därför ges resursmässiga förutsättningar att ta fram de nödvändiga underlagen för en utbildningsplanering som möter de verkliga behoven. Region Jämtland Härjedalen anser att Arbetsförmedlingens roll i detta sammanhang bör stärkas samt belysas tydligare, vilket saknas i utredningen. Vi har idag parallella och helt olika utbildningssystem, där det inom arbetsförmedlingarna finns egna utbildningar samt att det inom kommuner/regioner finns vuxenutbildning, folkhögskolor och yrkeshögskola. Systemen är kommuniserande kärn för de studerande, men styrs av olika regelverk med bland annat olika ersättningar till de studerande.

Lärcentra (utbildningscentra) och Komvux har i Region Jämtland Härjedalen en mycket viktig roll att spela då det gäller yrkesutbildning och kompetensförsörjningen på landsbygden. Yrkesvux och lärlingsutbildning har haft stor betydelse och det har bedrivits flera utvecklingsprojekt inom dessa områden såsom exempelvis Lärlingslotsen. Samordningsfrågorna med arbetsförmedlingen och olika utbildningsanordnare har här dykt upp som viktiga utvecklingsområden.

Utredningens fokus på högskoleutbildningar i landsbygden är enligt Region Jämtland Härjedalen positivt, då tillgången till högre utbildning är en viktig faktor för en orts utveckling och tillväxt. Dock bör detta kopplas ihop med hur arbetsmarknaden ser ut och vilka rekryteringsbehov som finns. Det har gjorts undersökningar om vilka utbildningar som är viktiga att ha i sin närhet och inte, det vill säga om studenterna som söker sig till utbildningen vill flytta eller om de vill kunna bo kvar på sin hemort. Förskolläraryrkesutbildningen var en sådan utbildning som var viktig att ha regionalt, medan Ekonomiprogrammet drog till sig studenter som gärna ville flytta. Förslaget att se över resursfördelningen är bra, men behöver också ta hänsyn till ovanstående. Alla utbildningar kan och bör inte finnas överallt.

Att utveckla möjligheten med högskolestudier i glesbygd har också varit ett prioriterat utvecklingsområde för Lärcentra i Jämtland Härjedalen och här har det främst varit viktigt att utveckla samarbetet med universiteten och skapa såväl fysiska som virtuella arenor för studierna. Här bör dock huvudansvaret för den utvecklingen ligga på universiteten och inte på kommunerna eller regionen. Region Jämtland Härjedalen anser därför att förslag 4.2 är bra. Som det nämnts tidigare i avsnittet, så är det viktigt att universiteten som utbildningsansvariga anordnare ges uppdraget att öka tillgängligheten för högre studier. Detta såväl genom att erbjuda fler utbildningar, men även genom att dessa erbjuds på ett flexibelt sätt (även så kallad "blended learning") för de som inte bor på en campusort. Region Jämtland Härjedalen vill dock belysa att Mittuniversitetet spelar en stor samt viktig roll när det gäller den regionala utvecklingen i Jämtland Härjedalen. Därför är det viktigt att Mittuniversitetet ges möjlighet att fortsätta att utvecklas. Region Jämtland Härjedalen är som sagt positiv till att universiteten och högskolorna får ett tydligare uppdrag till att öka tillgängligheten för högre utbildning i hela landet. Det är emellertid viktigt att det görs på ett resurseffektivt så att det skapar möjligheter till bevarande av hög kompetensnivå och bibehållande av universitetets konkurrenskraft både nationellt och internationellt. Bristande

konkurrenskraft hos landets universitet och högskolor medför risk för att det på sikt allvarligt kan skada utvecklingen i stora delar av landet.

Region Jämtland Härjedalen anser att förslag 4.3 är mycket bra. Väl fungerande utbildningscentra i kommunerna ger en god förutsättning för att öka möjligheterna till högre studier för alla. Hur kommunerna väljer att satsa på Lärcentran skiljer sig mycket åt, vilket i praktiken innebär att alla inte har samma närhet och möjlighet till högre studier som det ser ut idag. Det finns därför en stor potential till att kunna utveckla flera av landets Lärcentran till att fungera bättre och till att dra fler individer till verksamheten. Att lärosätena får ett uppdrag att bidra till den här utvecklingen är mycket positivt och en förutsättning för att många kommuner ska kunna utveckla Lärcentran. Ett sådant resurstillskott från staten behövs för att garantera en likvärdig möjlighet till högre studier oavsett var man bor i landet. Det är också viktigt att intresset/uppdraget för Lärcentra ligger på både kommuner och det regionala lärosätet (om ett sådant finns). Ett exempel från de senaste åren är att flera lärosäten inte tillåter campusstudenter att tentera på ett lärcentra. Det försvårar samarbetet och det blir en försämring för de studenter som tappar en tidigare möjlighet. I Jämtland Härjedalen, som är en besöksnärringsregion, har många studenter tidigare kunnat nyttja den möjligheten när de är på semester i regionen.

Det är också viktigt att det i de satsade pengarna finns utrymme för personer som bemannar Lärcentra, jobbar med studie- och yrkesvägledning samt utveckling av Lärcentra. En viktig del är kontakter med den lokala arbetsmarknaden för att ta reda på behovet av utbildning. Eftersom arbetsmarknaden är större än en enskild kommun, så är också samordningen inom regionen viktig för att jobba med samverkan och gemensam utveckling. Här kan den regionala Kompetensplattformen vara en lämplig arena att använda. Region Jämtland Härjedalen anser att uppföljning av arbetet är viktigt, för att det ska gå att visa på effekterna. Om effekterna är positiva, så är möjligheterna större för att kommunerna och lärosätena själva satsar på verksamheten framgent.

I Jämtland Härjedalen hänger Kompetensplattformen och Lärcentra ihop och det finns en samverkan mellan kommunerna, samt mellan kommunerna och regionen som är otroligt värdefull. Vilket i utredningen tas upp i förslag 4.3.1. När det handlar om kunskapsunderlag är det enligt Region Jämtland Härjedalen viktigt att vara tydlig med vad underlaget ska svara på för frågor. Arbetsförmedlingen tar regelbundet fram underlag som svarar mot delar av behovet, dock inte på allt och framförallt inte på kommunnivå. Arbetsförmedlingen och Kompetensplattformarnas uppdrag bör synkroniseras, det bästa vore om man får ett gemensamt uppdrag så att man tar fram underlaget tillsammans. Underlaget ska kunna användas till att titta på behoven inom samtliga utbildningsformer, det vill säga allt från gymnasial nivå till universitetsnivå. Det innefattar alltså även yrkeshögskola, vuxenutbildning, folkhögskola och arbetsmarknadsutbildningar. Den största vinsten med ett kunskapsunderlag är den dialog som sedan kan ske med underlaget som grund, därför bör även dialogen finnas med som en del av uppdraget. Helst om syftet samt målet är att ta reda på det regionala utbudet och efterfrågan.

Enligt Region Jämtland Härjedalen är det också viktigt att titta på möjligheten att använda sig av och bygga vidare på redan befintliga strukturer i kommunerna. Den kritiska massan är viktig, så det är ett bra förslag att samla flera verksamheter. Till exempel är biblioteken en mötesplats som med fördel kan hänga ihop med Lärcentra för att kunna dra nytta av

varandra. Flera kommuner i Region Jämtland Härjedalen har, eller pratar om att ha, gemensamma lokaler med exempelvis integrationservice och Arbetsförmedlingen.

Kommittén föreslår att regeringen ska utreda möjligheterna att minska studieskulden för de som bor och är yrkesaktiva i de 23 utpekade kommunerna. Region Jämtland Härjedalen anser att förslaget om att minska studieskulden för personer som bor och arbetar i särskilt utsatta glesbygdsområden bör prövas. Region Jämtland Härjedalen poängterar dock än en gång att uppdelningen på kommungränser bör ses över.

Samhällsplanering och bostadsbyggande

Landsbygderna har hamnat i ett slags ”moment 22” i och med att allt inom finansiering baseras på marknadsekonomi. Detta påstående baserar Region Jämtland Härjedalen på dialoger med kommunerna, där det uttryckts att det finns en bostadsbrist på landsbygden och det finns en vilja att flytta till bygder samt till att bygga, men det finns en finansieringsbrist. Därför välkomnar Region Jämtland Härjedalen förslag på hur detta kan lösas.

Kommersiell service, välfärdstjänster och kultur

De tre förslagen inom kommersiell service har varit föremål för dialog vid ett flertal tillfällen med de sakkunniga i kommunerna, slutsatsen är att det är förslag som anses vara viktiga. För att det ska finnas möjlighet till att leva, bo och verka i hela Jämtland Härjedalen, så behövs en grundläggande och basal service på rimliga avstånd i hela regionen. Det nya Särskilda driftstödet för butiker i särskilt utsatta områden har varit oerhört viktigt. I den uppföljning som Region Jämtland Härjedalen har utfört med kommunerna men även de berörda butikerna år 2016, framkom flera olika argument för hur pengarna har gjort direkt skillnad på verksamheterna, men det som flera av butikerna uttryckte var att det som gett mest effekt är att man äntligen känner sig sedda och uppskattade och det ger både energi och motivation till att skapa utveckling i verksamheten men även i lokalsamhällena.

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom kommitténs förslag att avvisa postlagsutredningens betänkande i de delar som innebär försämring av postservicen på landsbygder.

Det är också av största vikt att det upprätthålls en kontanthanteringskedja som är effektiv, funktionell och säker.

Ökade insatser kring lokal kapitalförsörjning borde beaktas högre då detta måste ses som en av nyckelfaktorerna för hållbar lokal utveckling och lokalt företagande. Därför vill vi också att staten ska underlätta bildandet av lokala, fristående banker

Serviceplaneringen hos regionens kommuner är viktig utifrån flera olika aspekter. Det ger en tydlighet för hur kommunerna prioriterar, det ger förutsättningar för att bo, verka och leva i hela kommunen. Det skapar möjlighet till att arbeta med samhällsberedskap och till att hitta synergieffekter i planeringen som ger kostnadseffektivitet bland de flertalet servicefunktioner som medborgarna använder sig av. Serviceplanen anger en röd tråd från kommunal, via regional till statlig nivå och ger även en möjlighet för Region Jämtland

Härjedalen att stötta det underifrån kommande perspektivet i det Regionala Serviceprogrammet. Detta skapar nyanser i det regionala dokumentet och som i sin tur skapar möjligheter för att stödja utveckling i hela regionen oavsett grundförutsättningar. Men allra främst så blir de kommunala serviceplanerna operativa drivkrafter för genomförande och arbete mot de regionalt utsatta målen. En del av kommunerna ser över möjligheten att koppla serviceplanen till den kommunala översiktsplanen, dock inte alla kommuner.

Region Jämtland Härjedalen delar kommitténs uppfattning att utjämningssystemet är av helt avgörande betydelse för att ge kommuner och landsting möjligheter att erbjuda likvärdiga tjänster inom sina ansvarsområden. Region Jämtland Härjedalen ställer sig därför bakom förslaget 6.4.1 att utjämningssystemet bör följas upp löpande.

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom förslag 6.7.1 i utredningen. Vad gäller statliga stöd för kulturverksamhet så bör Kulturrådet liksom andra statliga myndigheter bidra till att stärka den kulturella infrastrukturen och tillgängliggöra kulturen i Sveriges landsbygder. Detta kan ske genom att ta större hänsyn till befolkning i landsbygderna och genom sin bidragsgivning verka för nationell spridning till hela landet.

Utredningen lyfter framför allt de digitala salongerna som en möjlighet till ökat deltagande. Region Jämtland Härjedalen delar uppfattningen kring att en stärkt digital infrastruktur är en förutsättning för att öka tillgången till professionell kultur, men vill även framhålla att det fortfarande krävs en fysisk infrastruktur för hela landet genom en mångfald scener; bibliotek, samlingslokaler och andra arenor för upplevelser och utövande av konst och kultur, för en levande landsbygd.

Region Jämtland Härjedalen ser positivt på förslaget att ge Myndigheten för kulturanalys, i uppdrag att analysera kulturens tillgänglighet i glesbygder i dialog med kultursektorns aktörer och komma med förslag för att stärka kulturdeltagandet

Statens närvaro i landsbygderna

Detta har varit föremål för dialog vid ett flertal tillfällen mellan regionala aktörer samt kommunala aktörer och det anses vara viktigt att den statliga närvaron stärks.

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom förslag 7.1.2 som tar upp införandet av maximal insatstid för vissa polisärenden. För att en sådan bestämmelse ska få någon effekt är det nödvändigt att tillräckliga resurser tillförs polismyndigheten. Den omorganisation som just nu genomförts inom polisen har inte nått sitt mål att polisen ska komma närmare medborgarna. I praktiken har det blivit en försämring och människor på landsbygderna känner sig övergivna. Ett grundläggande krav är att polisen ska finnas på plats i varje kommun.

Landsbygdskommittén rekommenderar att 10 000 tjänster vid statliga myndigheter i Stockholms FA-region omlokaliseras till andra FA-regioner. I samband med försvarsbeslutet år 2004 då flera av regementena i Östersunds lades ner fattade regeringen beslut om omlokalisering av flera statliga myndigheter till Östersund. Dessa omlokaliseringar blev senare genomförda med mycket lyckat resultat. Det fanns farhågor, såsom bland

möjligheten att lyckas rekrytera kompetent personal. Detta visade sig i efterhand inte vara något problem. De berörda myndigheterna vittnar om att det gått mycket bra att rekrytera rätt kompetens, i många fall på forskarnivå. Verksamheterna fick en nystart och kunde snabbt utföra sina uppgifter på ett fullgott sätt. De omlokaliserade verksamheterna bidrog också, genom den breddade arbetsmarknaden, till att det blev lättare att hitta kvalificerad arbetskraft till också andra organisationer och privata företag i regionen.

Det finns flera orsaker till att omlokaliseringarna blev lyckade. En var att det fanns en medveten strategi bland såväl länsföreträdare som staten att ”bygga kluster” av olika verksamheter med behov av snarlik kompetens. På så sätt blev det attraktivt att flytta till ett arbete i Östersund. De sökande visste att det fanns möjlighet att utvecklas inom sitt kompetensområde hos olika arbetsgivare. De olika myndigheterna kunde också bygga samarbeten kring närliggande uppdrag och därmed dra nytta av varandras kompetenser. En annan orsak var att Östersund som stad av många anses vara tillräckligt stor för att erbjuda ett rimligt utbud av både kultur och service i olika former. En tredje orsak var de goda kommunikationerna till Stockholm som ofta är nödvändiga för de statliga myndigheternas verksamhet. Dessa erfarenheter visar alltså att en utlokalisering av statlig verksamhet kan vara mycket värdefull för både den regionala utvecklingen i berört län, men också för de verksamheter som utlokaliseras.

I och med dessa goda erfarenheter ställer sig Region Jämtland Härjedalen bakom förslag 7.1.4 gällande omlokalisering av statliga myndigheter från Stockholmsområdet. Även om erfarenheterna ovan bygger på en omlokalisering till regionens enda stadsområde, så blev de lyckade trots farhågor. Med bra planering och framförhållning så blir förslaget mer genomförbart även så att mindre orter kan ta del av dessa utlokaliseringar. Ett förslag är att statliga myndigheter överlag bör nyttja den nya digitala tekniken så att de anställda kan bo och verka obundna till plats.

Styrning och organisering av landsbygdspolitiken

Region Jämtland Härjedalen ställer sig bakom förslag 8.1.1 och 8.1.2, där alla statliga utredningar ska innehålla ett landsbygdsperspektiv. Vidare anses att förslaget om konsekvensbedömning av nationell politiks effekter på landsbygderna är mycket viktigt för landsbygdernas utveckling.

Politiska vägval ska göras av politiska församlingar. Staten har i lag fastställt att det regionala utvecklingsansvaret ska ligga på det politiska regionala organet. Från 2019 kommer det i samtliga län att vara landstinget som har riksdagens uppdrag att leda det regionala utvecklingsarbetet och inom detta utveckla en strategi för regional utveckling på länsnivå. Det är därmed region/landsting som bör vara regeringens ingång och kontakt i territoriella utvecklingsfrågor, inklusive landsbygdspolitiken – så att man får en entydig företrädarroll för det regionala territoriet.

Region Jämtland Härjedalen anser att själva utgångspunkten i betänkandet är felaktig när man delar upp det territoriella utvecklingsuppdraget i dels landsbygdspolitik, dels regional utvecklingspolitik. Förslagen i betänkandet cementerar landsbygden som ett särintresse istället för en integrerad del av det regionala tillväxtarbetet och skapar därmed parallella

regionala agendor inom territoriet. Det skapar otydlighet i ansvar och roller och hämmar det regionala tillväxtarbetet. Såväl utgångspunkten att se landsbygden som en separat geografi samt de förslag som följer är direkt kontraproduktiva mot betänkandets mål om en sammanhållen landsbygdspolitik.

Betänkandet efterlyser en sammanhållen landsbygdspolitik med ett samverkansorienterat tvärsektoriellt arbetssätt i genomförandet. Detta är idag en roll som Region Jämtland Härjedalen fyller på regional nivå. Därför är det olyckligt att kommittén förbiser de regionala utvecklingsorganen och dess roll, risken är stor att politiken blir mer fragmenterad istället för mer sammanhållen. För närvarande finns det oklarheter om roller och ansvar mellan regionalt utvecklingsansvariga och länsstyrelsernas roll inom landsbygdspolitiken i förhållande till den regionala utvecklingspolitiken. Region Jämtland Härjedalen menar att det organ som har det regionala utvecklingsansvaret även inom ramarna för uppdraget ska samordna utvecklingsinsatser på landsbygden. Utvecklingen av landsbygden bör fortsatt vara en ännu tydligare integrerad del av det regionala utvecklingsuppdraget. Detta uppdrag kännetecknas av en bred "bottom-up" process, som engagerar och mobiliserar ett brett spektrum av kommuner, privata aktörer, civilsamhället och sektorsmyndigheter. Inte minst landsbygdens samspel med övriga delar av regionen är en viktig del i ett sammanhållet uppdrag. Region Jämtland Härjedalen föreslår därför att regeringen förtydligar detta ansvar i lagen om regionalt utvecklingsansvar (2010:630 m.fl).

Länsstyrelsen är, som förvaltningsmyndighet åt den nationella regeringen, mer lämpad att samordna den nationella politiken "top-down", och biträda andra myndigheter i dessas uppdrag att anpassa sina strategier till den politiskt beslutade regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken på regional nivå. När det gäller statlig myndighetsutövning och samordning av myndigheter som har sitt fokus på detta är länsstyrelsen en lämplig samordnare på regional nivå. En viktig fråga för staten är att säkerställa rättssäkerheten, men också effektiviteten i myndighetsutövningen. Inte minst den senare är en viktig parameter i det regionala utvecklingsarbetet inklusive landsbygden.

Länsstyrelsen kan med fördel ta en roll som den, som i samråd med regionalt utvecklingsansvarig, koordinerar och gör överenskommelser med andra statliga myndigheter för att anpassa den nationella politiken till regionens utvecklingsprioriteringar. Region Jämtland Härjedalen anser att det i myndigheternas regleringsbrev ska tydliggöras att de ska bidra till landsbygdens utveckling, och att de ska samordna sitt arbete med regionalt utvecklingsansvariga utefter de regionala utvecklingsstrategier som beslutats.

Inom ramen för det landsbygdspolitiska programmet finns ett stort antal uppgifter som i första hand avser rena ersättningar till olika delar av de "gröna näringarna". I de fall dessa kan ses som rena driftstöd är det lämpligt att en myndighet som länsstyrelsen även fortsättningsvis administrerar dessa. Detta ligger väl i linje med att staten ansvarar för den rena myndighetsutövningen, medan det är de regionalt utvecklingsansvariga som ansvarar för beslut som innebär politiska vägval i olika regionala utvecklingsfrågor, inklusive landsbygdens utveckling.

Vår generella invändning är att slutbetänkandet inte beskriver orsaken till den regionala obalansen utan endast hanterar några av konsekvenserna. Att glesbefolkade inlandskommuner med stora, platsbundna naturtillgångar ofta har sämre samhällsservice

och högre skattetryck än tätbefolkade områden är en orättvisa som inte hanteras i slutbetänkandet. Skattesystemet och dess påverkan på landsbygdernas långsiktiga utveckling berörs inte mer än ytligt i slutbetänkandet. Sverige har i dag ett skattesystem som tydligt gynnar tätbefolkade områden. Ett exempel är att vi har ett folkbokföringsdatum som avgör var vi beskattas, något som missgynnar kommuner med säsongsbetonad turism.

Vi saknar resonemang om de olika skattebaserna och på vilken nivå skatt genereras. Detta har stor betydelse för landsbygderna med sin rikedom av platsbundna naturresurser. Särskilt fastighetsskatten på energiproducerande fastigheter (vattenkraft och vindkraft) är en skattebas som med fördel kan regionaliseras. För Jämtlands del skulle det, för närvarande innebära en regional skattebas på drygt 1 miljard kronor per år. Det är rimligt att delar av de värden som produceras i våra bygder får stanna kvar lokalt och regionalt och bidra till landsbygdernas utveckling

Av ovanstående följer också att Region Jämtland Härjedalen avvisar kommitténs förslag om att Jordbruksverket ska vara sammanhållande för landsbygdspolitiken på nationell nivå. Den uppgiften bör i stället ligga på Tillväxtverket. Även på nationell nivå är det viktigt att det finns ett samlat ansvar för samordning av regionala utvecklingsfrågor inklusive landsbygdens utveckling i en myndighet.

Civilsamhället utvecklar landsbygderna

Region Jämtland Härjedalen ser positivt på förslag 9.3.2, dock precis som i föregående avsnitt så anser Region Jämtland Härjedalen att den myndighet som har det regionala utvecklingsansvaret också bör ha det övergripande ansvaret för utvecklingen av landsbygderna. Eftersom Region Jämtland Härjedalen avvisar kommitténs förslag om att Jordbruksverket ska vara sammanhållande för landsbygdspolitiken på nationell nivå och anser att uppgiften istället bör ligga på Tillväxtverket. Så efterfrågas även en omfördelning av ansvar i förslag 9.3.2.

REGION JÄMTLAND HÄRJEDALEN

Beslutat av Regionala utvecklingsnämnden, § 49, 2017-04-04